

зв'язків між ними / А.В. Котлик // Управління розвитком. – 2011. – № 4. – С. 135-136.

6. Портер Майкл Э. Конкуренция / Майкл Э. Портер; [пер. с англ. О.Л. Пелявского, Е.Л. Усенко, И.А. Шишкиной; под ред. Я.В. Заблоцкого]. – Обновл. и расшир. изд. – М. : Вильямс, 2010. – 591 с.

7. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О.В. Раєвнева. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 496 с.

8. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : навч. посібник / З.Є. Шершньова, С.В. Оборська. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.

References

1. Andrieieva, L.O., Boltianska, L.O. and Hrytsaienko, M.I. (2014), "Improvement of methodical maintenance of strategic planning of activity of the enterprise", *Naukovo-prykladni osnovy efektyvnogo rozvytku agrarnogo sektoru ekonomiky* [Scientific and applied principles of effective development of the agrarian sector of the economy], monograph, Vydavnychiy budynok Melitopolskoi miskoi drukarni, Melitopol, Ukraine, 270 p.

2. Bezugla, V.O. (2007), "Competitiveness and analysis of existing methods of evaluation", *Ekonomika ta derzhava: Mizhnarodnyi naukovo-praktychnyi zhurnal*, no. 11, pp. 33-35.

3. Voichak, A.V. (2005), "Competitive advantages of the enterprise : the nature and classification", *Marketynh v Ukraini*, no. 2, pp. 30-31.

4. Deineha, O.V. (2008), "Methodological aspects of assessment of the competitiveness of enterprises", *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnik"*, no. 623, pp. 61-68.

5. Kotlyk, A.V. (2011), "The research of the essence of key concepts of the theory of competitiveness of the enterprise and the connections between them", *Upravlinnia rozvytkom*, no. 4, pp. 135-136.

6. Porter, Michael E. (2010), *Konkurentsya* [Competition], Translated by O.L. Pelyavskogo, E.L. Usenko, I.A. Shishkinoy, Vilyams, Moscow, Russia, 591 p.

7. Raievnieva, O.V. (2006), *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: metodolohiia, mehanizmy, modeli* [Managing enterprise development : methodology, tools, models], INZHEK, Kharkiv, Ukraine, 496 p.

8. Shershnova, Z.E. and Oborska, S.V. (2004), *Stratehichne upravlinnia* [Strategic management], KNEU, Kyiv, Ukraine, 699 p.

Рецензент: д.е.н.,

Таврійського державного агротехнологічного університету С.В. Кальченко

УДК 316.472.47/331.5 :911.37(477)

Терон І.В.,
к.е.н., ст. наук. сп., провідний науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені В.М. Птухи НАН України

ЕФЕКТИВНІСТЬ І ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА РИНКУ ПРАЦІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Teron I.V.,
cand.sc.(econ), senior research fellow,
leading research fellow
Ptoukha Institute for Demography and
Social Studies of the NAS of Ukraine

EFFICIENCY AND TRENDS OF SOCIAL CAPITAL IN RURAL LABOUR MARKET

Постановка проблеми. Особливості та виклики євроінтеграційних процесів та реалізації масштабної адміністративно-територіальної реформи актуалізують питання формування платформи суспільної підтримки програми соціально-економічної модернізації країни. Наразі постають вимоги не лише активізації соціальних детермінант в регіонах, а й переведення їх у продуктивний формат. Насамперед у цьому контексті маємо на увазі соціальний капітал (далі – СК), турбулентна динаміка та регіональні диспропорції якого в соціально-трудої сфері, традиційно невраховувані належним чином у програмах реформування, набули загрозливого значення, позначаючись напруженням ринку праці, протистоянням різних груп суб'єктів соціально-трудоїх відносин, і у підсумку – зниженням продуктивності економіки, гальмуванням суспільних та економічних реформ, а у соціальному вимірі – погіршенням параметрів людського розвитку в цілому. Як констатує Г. Бражник, сучасне громадянське

суспільство має три джерела розвитку, інтегровані у місцевих громадах, які на сьогодні нерационально використовуються або ігноруються при обґрунтуванні концепцій соціально-економічного розвитку: людський капітал особистості; сила неформальної організації, яка організовує та інтегрує індивідуальні зусилля багатьох; джерела саморозвитку і самоорганізації його первинних структур (соціальний капітал)» [1]. І хоча зазначене торкається територіальних спільнот і міських, і сільських поселень, саме сільські території зазнали катастрофічних демографічних втрат, практично невідомого руйнування регіональних відтворювальних контурів, згорання продуктивної сфери прикладання праці. Сільський соціум порівняно з міським характеризується значно вищими параметрами соціального відторгнення і позбавлення на ринку праці, зниження рівня життя внаслідок мутації соціального капіталу, прискореної акумуляції деструктивних його форм та його диференціації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Першопрохідцем» у дослідженнях соціального капіталу був Л. Дж. Ханіфан. Вагомий внесок у розроблення концепції соціального капіталу належить зарубіжним дослідникам П. Бурдьє, Дж. Коулману, Р. Патнему, П. Маскеллу, Ф. Фукуямі, І. Діскіну, Р. Нурееву, В. Радаєву, С. Солодовникову та іншим, які вивчали зміст, структуру, специфіку такої форми капіталу. Серед вітчизняних науковців ґрунтовністю різнобічного дослідження теоретичних засад соціального капіталу насамперед характеризуються роботи В. Гейця, А. Гриценка, Б. Буркинського, О. Демківа, М. Горожанкіної, В. Онікієнка. Разом з тим, напрацювання, в яких представлена регіональна специфіка соціального капіталу, як в теоретичному, так і прикладному аспекті представлені значно менше. У цьому плані виділяються роботи Т. Кейсі (в [2] оцінено взаємозв'язок окремих індикаторів економічного та соціального капіталу британських регіонів), Е. Мігуелеса та інших (в [3] наведено модель інноваційного ефекту соціального капіталу в регіонах), Д. Афанасьєва (запропоновано підхід до визначення аспектів його впливу на регіональний розвиток в умовах кризи) [4]. Окремо слід зазначити публікації українських учених - О. Рогожина та І. Макаренка (модифіковано модель Е. Мігуелеса) [5]; Н. Гражевської, Ю. Петрушенка, Н. Костюченко (досліджено вплив характеристик соціального капіталу місцевих спільнот на ефективність підходу до економічного розвитку, орієнтованого на участь громади) [6], І. Журавльової та К. Немашкало (запропоновано схему розрахунку інтегрального показника соціального капіталу) [7; 8], Л. Сергєєвої та Ю. Шульги (викладено підхід до кількісного вимірювання соціального капіталу територіальної громади) [9]. В [10; 11; 12] автором безпосередньо обґрунтовано теоретико-методичну схему регіональної оцінки та апробовано процедуру факторного аналізу регіонального соціального капіталу як детермінанти формування і трансформації ринку праці України.

Стосовно зарубіжних досліджень соціального капіталу сільських територій, вони розгортаються переважно в соціологічному, культурологічному чи політичному контекстах. Інтереси ж українських науковців – фахівців з проблематики сільського розвитку зосереджені насамперед на інституційних впливах соціального капіталу на розвиток сільських територій та аграрне підприємництво (зокрема, В. Рябокonia, О. Шпикуляка [13; 14]).

Попри наявність певної кількості публікацій емпіричної аналітики проблем соціального капіталу в Україні, конкретні регіональні оцінки відзначаються статичністю і фрагментарністю, базуючись на використанні даних соціологічних опитувань чи окремих часткових [9, с. 90], чи занадто узагальнених індикаторів [7, с. 65], які опосередковано свідчать про рівень розвитку та продуктивність соціального капіталу та які з впевненістю можна вважати індикаторами сили впливу будь-якої іншої детермінанти регіонального розвитку. Брак ідентифікації специфічних проблем формування соціального капіталу сільських територій, тенденцій його змін обмежує обґрунтованість програм модернізації країни, зокрема, реалізації Концепції розвитку сільських територій, яка, хоч і визнає нарощування людського і соціального капіталу основою забезпечення комплексного розвитку цих територій, диверсифікованої сільської економіки, сприятливого середовища проживання тощо, все ж лише в одному варіанті реалізації концепції, та й то лише декларативно [15].

Постановка завдання. Метою статті є визначення регіональної специфіки стану і динаміки формування соціального капіталу на ринку праці сільських територій України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В своїй роботі ми виходимо з розуміння соціального капіталу на ринку праці як потоку (процесний підхід до вивчення соціального капіталу) і потенціалу ресурсів, сформованого інвестиціями соціально-економічної природи (структурно-кількісний підхід), мобілізованих або потенційних, які накопичуються в одиничного актора – суб'єкта соціально-трудоу відносин, представника когорти економічно активного населення (реального та потенційного у перспективі) чи у групи цього ж населення завдяки наявності стійкої мережі інституціоналізованих зв'язків або відносин взаємного визнання [16, с. 358]. Їх продуктивне використання з метою реалізації економічних та соціальних інтересів в сфері праці приносить віддачу, тобто соціальну ренту, яка створюється, циркулює в межах певної групи, конвертуючись у певні /бажані/очікувані блага чи переваги на ринку праці – можливість отримати шукане робоче місце чи обійняти певну посаду, підвищити заробітну плату, зробити стрімку професійну чи соціально

шановану кар'єру тощо. Саме в цьому проявляються такі властивості (функції) соціального капіталу, як: обмеженості (тобто нагромадження в певних мережах соціальних зв'язків як засобу подолання дефіциту ресурсів - наприклад, протезування при працевлаштуванні, отримання стартового капіталу для започаткування власного бізнесу та ін.); динамічної конвертації (потенціал взаємодії — визначає функціонування неекономічних механізмів конкуренції і координації ринкової взаємодії суб'єктів соціально-трудоких відносин; соціальні зв'язки задля упередження випадків опортуністичної поведінки працівників/роботодавців та ін.); капіталізації та прибутковості (економія трансакційних витрат в процесі реалізації індивідуальних економічних інтересів, підвищення, в обхід норм корпоративної культури, заробітної плати тощо).

Параметри, які свідчать про економічну та соціальну ефективність неринкових механізмів розподілу економічних благ на ринках праці сільських територій регіонів України, можуть бути виражені певними статистичними показниками – як стимуляторами (зростання яких свідчить про наявність продуктивного соціального капіталу) і дестимуляторами (лідерство регіону за дестимуляторами виявляє протистояння індивідуальних та групових соціальних капіталів на ринку праці, їх ймовірне скорочення та деструктивну мутацію).

Вихідною інформаційною статистичною базою оцінки соціального капіталу на ринку праці сільських територій України було обрано статистичні показники Державної служби статистики України (за такими блоками, як: зайнятість економічно активного населення та її зміст; забезпеченість сільського населення легальними трудовими доходами; характер безробіття сільського населення економічно активного віку. Для відбору оціночних індикаторів з первинної бази доцільно використати: кореляційний аналіз сили зв'язку показників вихідної статистичної сукупності з показником валової доданої вартості по регіонах, факторного аналізу з метою виявлення латентної структури соціального капіталу та множинного регресійного аналізу визначення математичної залежності загальної продуктивності економіки від сили впливу конкретних індикаторів [12, с. 171]. В результаті було відібрано такі показники: (1) середня тривалість пошуку роботи безробітними (у серед. за рік, міс); (2) валова додана вартість (сільське, лісове та рибне господарство) в розрахунку на 1 зайнятого в сільському, лісовому та рибному господарстві; (3) питома вага осіб у віці 16-59 років, зайнятих лише в особистому підсобному господарстві, у загальній кількості зайнятого (15-70 років) сільського населення,%; (4) частка працюючого за місцем проживання сільського населення в несільськогосподарських видах діяльності, %; (5) індивідуальний дохід на 1 особу працюючого сільського населення; (6) рівень зайнятості сільського населення 15-70 років, %; (7) рівень зареєстрованого безробіття сільського населення, %; (8) Чисельність претендентів на 1 вакансію для працівників сільського господарства, осіб.

Нормування і калібрування показників здійснено відповідно до методичних основ розрахунку регіонального індексу людського розвитку [17].

Задля з'ясування ваги кожного показника в умовах певної невизначеності в роботі застосовано метод аналізу ієрархій Т. Сааті [18], який передбачав таку покрокову послідовність:

1) оцінка інтенсивності прояву кожного критерію за наступною шкалою: 1 – однакова значимість, 3 – деяке переважання значимості одного фактору над іншим (слабка значимість), 5 – істотна або сильна значимість, 7 – дуже сильна або очевидна значимість, 9 – абсолютна значимість, 2,4,6,8 – проміжні значення між сусідніми значеннями шкали.

2. Визначення ваги кожного критерію та оцінки альтернатив по кожному критерію методом попарного порівняння, тобто вектору (W_1, W_2, \dots, W_8) кожної його матриці.

3. Загальна оцінка виокремлених показників через зважену суму та визначення ваги кожного з них.

Таблиця 1

Оцінювання індикаторів соціального капіталу на ринку праці сільських територій

Індикатор	1	2	3	4	5	6	7	8	Сума	Вага
1	1	2	2	3	4	4	5	6	27,00	0,261
2	0,5	1	2	3	3	4	5	6	24,50	0,237
3	0,500	0,500	1	2	2	3	4	5	18,00	0,174
4	0,333	0,333	0,500	1	1	1	2	3	9,17	0,089
5	0,250	0,333	0,500	1,000	1	1	2	3	9,08	0,088
6	0,250	0,250	0,333	1,000	1,000	1	2	2	7,83	0,076
7	0,200	0,200	0,250	0,500	0,500	0,50	1	1	4,15	0,040
8	0,167	0,167	0,200	0,333	0,333	0,50	1,00	1	3,70	0,036

Джерело: авторська розробка

Власне значення матриці $\lambda_8 \approx 8.12194006788893$.

Розрахунок індекса узгодженості виявив достатній рівень узгодженості отриманої матриці:

$$IY = \frac{8,122 - 8}{8 - 1} = 0,017.$$

Оскільки отриманий індекс задовольняє вимозі $< 0,10$, матриця є узгодженою. Отримані коефіцієнти застосовані для розрахунку інтегрального показника стану соціального капіталу сільського ринку праці регіонів України (таблиця 2).

Таблиця 2

Інтегральний показник стану соціального капіталу на ринках праці сільських територій за регіонами України, 2010-2014 рр.

Якісна характеристика соціального капіталу на ринку праці сільських територій	Значення інтегрального показника по регіону	
	2010 р.	2014 р.
Стан соціального капіталу на ринку праці відносно хороший, соціальний потенціал модернізації та євроінтеграції соціально-трудової сфери села є високим	Київська (0,774);	Київська (0,966);
Задовільний стан соціального капіталу, помірний рівень соціальної напруженості, достатній потенціал модернізації та конкурентоспроможності євроінтеграції соціально-трудової сфери	Дніпропетровська (0,564); Херсонська (0,472); Миколаївська (0,470); Харківська (0,466)	Харківська (0,511); Одеська (0,489); Донецька (0,485); Чернігівська (0,483); Луганська (0,479); Дніпропетровська (0,477); Херсонська (0,469); Полтавська (0,466);
Депресивний стан ринку праці, істотне обмеження легальної сфери праці, прогресивне погіршення соціального капіталу сільських територій, негативні вихідні умови євроінтеграції	Одеська (0,448); Запорізька (0,438); Луганська (0,437); Житомирська (0,430); Полтавська (0,423)	Черкаська (0,456); Миколаївська (0,448); Закарпатська (0,445); Хмельницька (0,441); Івано-Франківська (0,436); Запорізька (0,435); Рівненська (0,433); Житомирська (0,423); Сумська (0,416);
Деструктивний, кризовий стан соціального капіталу, незначні соціальні ресурси мінімальні, в порівнянні з іншими областями, шанси у формуванні потужного потенціалу модернізації соціально-трудової сфери і конкурентоспроможною євроінтеграції, критичні показники соціальної напруги	Закарпатська (0,405); Чернігівська (0,405); Вінницька (0,402); Донецька (0,399); Івано-Франківська (0,388); Хмельницька (0,385); Рівненська (0,381); Волинська (0,371); Черкаська (0,370); Тернопільська (0,368); Сумська (0,362); Чернівецька (0,353); Кіровоградська (0,348); Львівська (0,330).	Кіровоградська (0,408); Вінницька (0,405); Волинська (0,403); Тернопільська (0,391); Чернівецька (0,370); Львівська (0,368).
max -min	0,444	0,597

Джерело: авторська розробка

Аналізуючи дані таблиці 2, можна зробити такі висновки щодо обсягу і якості соціального капіталу на ринках праці сільських територій:

1. Соціальні капітали сільських спільнот значною мірою поляризовані, і ця поляризація зростає. Отже, соціальний капітал більшості регіонів є неефективним.

2. Найвищий рівень соціального капіталу сільських мешканців Київської області значною мірою забезпечується значно більшими, порівняно з іншими регіонами, можливостями конвертації неекономічних ресурсів соціальних груп у соціально-трудова переваги;

3. Внутрішньогруповий розподіл характеризується значною асиметрією. І хоча за аналізований період відбулося певне її скорочення, і частина регіонів навіть в умовах політико-економічної кризи підвищила свій рейтинг за інтегральним показником стану соціального капіталу, склад груп не є стійким.

4. Вивчення регіональної динаміки індикаторів, що утворюють інтегральний індекс, свідчить про

те, що ранг регіонів в таких часткових рейтингах протягом окресленого періоду може змінюватися радикально, безвідносно інших індикаторів. Стабільний, «щільний» груповий капітал унеможливорює такі збурення чи згладжує їх, виступаючи своєрідним амортизатором ринкових шоків. Це може свідчити про переважання індивідуальних соціальних капіталів над груповими, що у наступному здатне породжувати соціальні конфлікти як результат протидій груп з протилежними ціннісно-змістовними нормами і орієнтирами.

5. У переважній більшості регіонів соціальний капітал не є однорідним. Іншими словами, формування соціального капіталу сільських спільнот є ситуаційним, слабо пов'язаним з дотриманням певних норм чи виробленням відомого «соціального клею»: сільські мешканці не налаштовані на довгострокову взаємодію та взаємопідтримку (іншими словами – на соціальне інвестування), чим традиційно відзначалися мешканці сільських поселень.

Висновки з проведеного дослідження. Руйнування традиційної домінуючої установки на відтворення соціального капіталу сільської громади (в сучасних теоретичних термінах – ефективного/продуктивного соціального капіталу), хиткість соціального капіталу на ринку праці сільських територій, практична вичерпність внутрішньогрупових ресурсів соціальних мереж на ринку праці означає значну залежність можливості конвертації соціальних ресурсів від суспільної та економічної кон'юнктури – як внутрішньої, так і зовнішньополітичної. За таких умов, з урахуванням ймовірної пролонгації поточної кризи та обмеженості державного бюджету, ціна прорахунків у державній політиці розвитку сільських територій, регулювання соціально-трудової сфери, адміністративно-територіальної реформи надзвичайно велика.

Література

1. Бражник Г.В. Роль и значение социального капитала в развитии муниципального образования [Электронный ресурс] / Г.В. Бражник // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 2. - Режим доступа : <http://www.science-education.ru/108-8965>.
2. Casey T. Social capital and regional economies in Britain / Terrence Casey // Political Studies. – 2004. – № 51. – P. 96–117.
3. Miguelez E. Does social capital reinforce technological inputs in the creation of knowledge? Evidence from the Spanish regions [Electronic resource] / E. Miguelez, R. Moreno, M. Artis // IAREG (Intangible Assets and Regional Economic Growth) Working Paper 5/10. AQR-IREA, University of Barcelona, October 2009. – 43 p. – Mode of access:[http://www.iareg.org/fileadmin/iareg/media/papers/wp5-10Miguelez Moreno Artis.pdf](http://www.iareg.org/fileadmin/iareg/media/papers/wp5-10Miguelez%20Moreno%20Artis.pdf)
4. Афанасьев Д.В. К исследованию роли социального капитала регионов в условиях социально-экономического кризиса / Д.В. Афанасьев // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2015. – № 4. – С. 88-108.
5. Рогожин О.Г. Інноваційний соціальний капітал: питання ідентифікації та вимірювання / Рогожин О.Г., Макаренко І.П. // Демографія та соціальна економіка. – 2013. - № 2(20). – С. 82–92.
6. Grazhevskaya N. Impact of social capital characteristics on the effectiveness of community-based approach to local development / N. Grazhevskaya, Y. Petrushenko, N. Kostyuchenko // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2013. - № 152. – С. 34-39.
7. Журавльова І.В. Емпіричні дослідження формування соціального капіталу на мезорівні / І.В. Журавльова, К. Р. Немашкало // Бізнес Інформ. – 2014. – № 9. – С. 65–72.
8. Немашкало К. Р. Методичний підхід до оцінки функціонування соціального капіталу / К. Р. Немашкало // ScienceRise : scientific journal. – 2015. – № 6/3 (11). – С. 39–43.
9. Сергєєва Л.Н. Кількісне вимірювання соціального капіталу територіальної громади / Л.Н. Сергєєва, Ю.О. Шульга // Вісник Запорізького національного університету : збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – № 1 (4). – С. 88-92.
10. Терон І.В. Методична схема регіонального аналізу розвитку соціального капіталу / І.В.Терон // Стратегія розвитку України. Науковий журнал. Серія: Економіка, соціологія, право. – 2011. – № 2. – С. 200-206.
11. Терон І.В. Методическая схема оценки формирования социального капитала в системе социально-трудовых отношений / И.В.Терон // Вестник МГАДА : Серия "Экономика". - 2013. - № 2 (22). – С. 120-125.
12. Терон І.В. Соціальний капітал як детермінанта трансформації ринку праці України / І.В.Терон // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2015. – С. 170-173.
13. Шпикуляк О.Г. Соціальний капітал як інституційна детермінанта розвитку сільських територій та аграрного підприємства / О. Г. Шпикуляк, В. П. Рябоконт, В. А. Пехов // Зб. Наук.пр. ВНАУ. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2015 (1). - № 1. – С. 83-93.
14. Шпикуляк О.Г. Інституційні засади формування соціального капіталу в механізмі розвитку сільських територій / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2014. – № 8. – С. 63-68.
15. Концепція розвитку сільських територій. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>.
16. Терон І.В. Сутність та властивості соціального капіталу в контексті відтворення робочої сили (методологічні аспекти дослідницької програми) / І.В. Терон // Продуктивні сили і регіональна економіка: [зб. наук. праць]: у 2 ч. – К. : РВПС України НАН України, 2008. Ч. 2. – 2008. – С. 357–362.
17. Макарова О.В. Регіональний індекс людського розвитку: причини та напрями вдосконалення методики

розрахунку / О.В. Макарова, О.М. Гладун // Статистика України. – 2012. – № 1. – С. 10-15.

18. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Томас Саати ; пер. с англ. Р. Г. Вачнадзе. – М. : Радио и связь, 1993. – 320 с.

References

1. Brazhnik, G.V. (2013), "Role and value of the social capital in municipality development", *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*, no. 2, available at: <http://science-education.ru/108-8965>.
2. Casey, T. (2001), "Social capital and regional economies in Britain", *Political Studies*, no. 51, pp. 96-117.
3. Miguelez, E., Moreno, R. and Artis, M. (2009), "Does social capital reinforce technological inputs in the creation of knowledge? Evidence from the Spanish regions", IAREG. Working Paper 5/10. AQR-IREA, University of Barcelona, Octobe. 43 p., available at: <http://iareg.org/fileadmin/iareg/media/papers/wp5-10MiguelezMorenoArtis.pdf>
4. Afanasev, D.V. (2015), "On the Question of Studying the Role of Social Capital under the Conditions of the Socio-Economic Crisis", *Ekonomicheskyye i sotsialnyye peremeny: fakty, tendentsii, prognoz*, no.4 (40), pp.88-108.
5. Rohozhin, O. and Makarenko, I. (2013), "Innovative social capital: the problems of identification and measuring", *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 2(20), pp. 82–92.
6. Grazhevskaya, N., Petrusenko, Y. and Kostyuchenko, N. (2013), "Impact of social capital characteristics on the effectiveness of community-based approach to local development", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika*, no. 152, pp. 34–39.
7. Zhuravlova, I.V. and Nemashkalo, K.R. (2014), "Empirical Studies of Social Capital Formation at the Meso-level", *Biznes Inform*, no. 9, pp. 65–72.
8. Nemashkalo, K., (2015), "Methodological approaches to performance evaluation of social capital", *ScienceRise : scientific journal*, no. 6/3 (11), pp. 39-43.
9. Serhieieva, L.N. and Shulha, Yu.O. (2009), "Quantitative measurement of territorial community's social capital", *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats*, no. 1 (4), pp. 88–92.
10. Teron, I.V. (2011), "Methodical pattern of regional analysis of social capital", *Stratehiia rozvytku Ukrainy. Naukovyi zhurnal. Seriya: Ekonomika, sotsiologhiia, pravo*, no. 2, pp. 200–206.
11. Teron, I.V. (2013), "Methodical scheme of assessment of social capital formation in the system of social and labor relations", *Vestnik MHADA, Seriya "Ekonomika"*, no. 2 (22), pp.120–125.
12. Teron, I.V. (2015), "Social capital as a determinant of the transformation of the labor market of Ukraine", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, no. 5, pp. 170–173.
13. Shpykuliak, O.H., Riabokon, V.P. and Pekhov, V. A. (2015), "Social Capital as an institutional determinant of rural development and agricultural enterprises", *Zbirnyk naukovykh prats VNAU, Ekonomika, Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 1, pp. 83–93.
14. Shpykuliak, O.H. (2014), "Institutional framework of formation of social capital within the mechanism of the development of rural territories", *Ekonomika APK*, no. 8, pp. 63–68.
15. "The concept of rural development" Approved by Cabinet Ministers of Ukraine of 23 September 2015, the Number 995-p., available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>.
16. Teron, I.V. (2008) "The essence and characteristics of social capital in the context of reproduction of the labor force (methodological aspects of the research program)", *Productive forces and regional economy: in 2 parts*, RVPS Ukraine National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, Part 2, pp. 357–362.
17. Makarova, O.V. and Hladun, A.M. (2012), "Regional human development index: causes and areas of improvement methods of calculation", *Statistics of Ukraine*, no. 1, pp. 10–15.
18. Saaty, T. (1993), *Prinyatiye resheniy. Metod analiza iyerarkhiy* [Adoption decisions. The method of analysis of hierarchies], translated from English R.G. Vachnadze, Radio i sviaz, Moscow, Russia, 320 p.

Рецензент: д.н.держ.упр., головний науковий співробітник
Інституту демографії та соціальних досліджень імені В.М. Птухи НАН України Н.О. Рингач